

Tegen het kwade...

Ledevaartkerk, Chaam, zondag 26 februari 2023

Ds. Sara Dondorp

In deze dienst werd Frouwkje Dirven-de Blaauw herbevestigd als diaken.

Schriftlezing: Genesis 3:1-9

Schriftlezing: Matteüs 4:1-11

Inleiding

Vandaag is het de eerste zondag van de veertigdagentijd. Bij deze zondag hoort het verhaal van de verzoeken in de woestijn. Als Jezus zich terugtrekt en veertig dagen vast, krijgt hij honger. Verbonden aan de ervaring van honger is de verleiding te gaan eten. Beide lezingen gaan vanmorgen over verleidingen, over hoe de mens daarop reageert en over wat dat doet met onze verhouding met God. Maar volgens mij gaat vasten niet in de eerste plaats over verleiding maar vooral over bezinning op onze relatie tot God. Daar gaat het via een omweg in beide verhalen óók over. Het eerste Bijbelverhaal over verleiding komen we al in het boek Genesis tegen.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

In mijn stagegemeente hadden we ooit een voorgesprek over het verhaal uit Genesis drie. Het verhaal dat wij kennen als 'de zondeval'. Eén van de deelnemers, een moeder van een stel pubers, herkende het gedrag van Adam en Eva. Vroeger renden de kleine kinderen zomaar poedelnaakt door het huis, vertelde ze. Dat was nooit een probleem geweest. Maar ineens moest de badkamerdeur op slot. Ineens waren ze zich bewust van hun eigen lichamelijkeheid. Alles moet zo veel mogelijk bedekt en niemand mag het zien. Ook moeder niet, vooral moeder niet! Het is me altijd bijgebleven. Zo iets bedenk je niet als je zelf geen kinderen hebt. Maar ik denk wel dat het klopt. Dit is geen verhaal over zonde of het ontstaan van de zonde, maar een verhaal over ontluikend besef van verantwoordelijkheid. Het paradijs is mooi, maar de schepping komt er niet verder mee. Er moet iets gaan gebeuren, er moet beweging en groei komen. Iemand als de filosoof Kant ziet dit verhaal als grote vooruitgang. Door te eten van de vrucht van kennis, wordt de mens verlicht! Daarvóór was de mens onwetend en onmondig. Er móest dus van die boom van kennis gegeten worden. Misschien had God dat verbod er wel speciaal aan verbonden juist om er voor te zorgen dat de nieuwsgierige mens er wél van at! Hier gaat het over het ontdekken van kennis en verantwoordelijkheid. En misschien toch ook wel over de geniepigheid van verleiding.

Het begint met de slang. Die is het meest listig van allemaal. De slang staat vaak symbool voor de onderwereld en het kwaad. Hij kiest zijn prooi welbewust. God heeft Adam vertelt over de bomen in de tuin én over de boom waarvan hij niet mag eten. Overigens is het de vraag of Adam echt een persoon is. Zijn naam betekent 'mens'. Hij is meer een type. Een personage in een verhaal over de menselijke conditie.

In onze taal zouden we hem Elckerlyc kunnen noemen. Hoe dan ook, Adam heeft weet van de bomen in de tuin. Eva niet. Haar naam is verwant aan het werkwoord 'leven'. Die naam wordt wel vertaald als 'moeder van alle levenden'. Ook zij is een type, een generalisatie, een figuurlijk personage. Zij heeft het verbod alleen uit de tweede hand gehoord. Zij weet dus niet precies hoe het zit. De slang begint heel sluw met een onwaarheid. Wij zouden zeggen 'fake news': Van geen enkele boom mag je eten! Néé, dat is niet waar. Van de meeste bomen mogen we wél eten! Hij trekt haar met halve waarheden en hele leugens over de grens. Zo doen verleiders dat nog altijd. Ik zou een hele waslijst voorbeelden kunnen noemen. Van drugsdealers tot facebooktrollen tot wappies en zwevers tot aan de oorlogsmachinerie die Rusland in zijn greep houdt. De onmondige mens loopt het risico met open ogen in de val te lopen. Zo ging dat vroeger en zo gaat dat nog altijd.

Het verhaal over Adam, Eva en de slang lees ik dus als verhaal. Niet als verslag van hoe het kwaad in de wereld terecht kwam. Maar als verhaal over hoe mensen met het kwaad om gaan en wat de weerslag is op hun relatie met God. Niet een verhaal over vroeger, maar over hoe het nu ook nog gaat. Het kwaad is er, vaak niet als moedwillige actie, maar als rampspoed. Als ongelukkige samenloop of als natuurkundig proces. Of als opeenstapeling van menselijke imperfectie. Ja, en soms ook als vooropgezette kwade wil. Helaas. Ik ben er van overtuigd dat het kwaad niet van God afkomstig kan zijn. Hoe komt het dat mensen ziek worden? Door de natuur? Of bijvoorbeeld door wat wij in ons voedsel stoppen? Of: dat de Anatolische plaat kan schuiven is een vaststaand feit. Maar daarnaast hoor je steeds meer verhalen dat er door corruptie veel te weinig aardbevingsbestendig is gebouwd. En dan Groningen: die aardbevingen zijn minder heftig, maar wel door menselijk handelen veroorzaakt. Geld is helaas vaak belangrijker dan mensen. Als je kijkt naar het kwaad in de wereld, is het zelden zwart-wit. Het is de vraag hoe wij daar als mensen mee om gaan. Vanuit diaconaal perspectief past vooral barmhartigheid. Mededogen met diegenen die verstrikt zijn geraakt in verleidingen en compassie voor slachtoffers van alle vormen van het kwaad. En compassie voor onszelf als het even allemaal te veel wordt. Want wat je ook van God kunt zeggen: God kiest altijd de kant van het slachtoffer.

Gewiekste vormen van verleiding zijn van alle tijden. Het verhaal over de verzoeken in de woestijn is ook zo'n verhaal. Misschien kan het terug gaan op een gebeurtenis in Jezus' leven, maar Matteüs heeft het gestileerd tot een Messiaans verhaal. Jezus wordt door de Heilige Geest naar de woestijn geleid. Daar verblijft hij veertig dagen en veertig nachten. Zoals ooit het volk Israël veertig jaar in de woestijn verbleef. Een generatie lang, om te leren leven samen met God. Jezus' verblijf in de woestijn verbindt hem met die geschiedenis. Na veertig dagen komt de beproever, de satan of de duivel, of hoe je deze vertegenwoordiger van het kwaad ook noemen wil. Een gewiekst en kwaadaardig wezen, net zo listig als de slang. Deze satan maakt misbruik van de kwetsbaarheid van de ander. "Heb je honger? Gebruik dan je macht om brood te maken!" Jezus kent het verhaal over het volk dat moppert vanwege de honger. Hij trapt niet in de valkuil: De mens leeft niet van brood alleen! Het Manna dat God in de woestijn dagelijks beschikbaar stelde was niet alleen voedsel voor het lichaam, maar ook voor de ziel. Het was een les in samen delen en

een les in vertrouwen. Je kon het niet verzamelen en je kon het niet bewaren. Alleen samen delen én vertrouwen dat het er morgen weer is. De mens leeft niet van brood alleen, maar van Gods Woord. Die les vertelt Jezus door én leeft Jezus voor. Lessen in barmhartigheid en compassie. Dat is totaal iets anders dan de machtswellust van Satan. Hij biedt Jezus zaken aan die hij niet eens te bieden heeft. Macht over de engelen en over de wereld... Dat is niet aan hem om over te beschikken, dat zou hij mogen willen. Góð heeft macht over de wereld, niet de Satan. En ja, het kwaad is er, maar God is er ook als trooster en behoeder. God stuurt de mens weliswaar het paradijs uit, maar blijft ook als herder, trooster en behoeder bij de mens betrokken. God heeft de mens verantwoordelijkheid toevertrouwd. Het is aan ons om die verantwoordelijkheid goed te gebruiken. Dat gaat vaak met vallen en opstaan, maar God gaat met ons mee. Dat blijkt uit vrijwel alle Bijbelverhalen: God laat de mens niet in de steek. Ook niet als de mens zich niet laat vinden. Sterker nog: God zoekt de mens: Adam, waar ben je? Mens, waar ben je? Hoeveel kwaad er in de wereld ook is, God wil ons nabij zijn. En Jezus inspireert ons om barmhartig en liefdevol te zijn onder elkaar. Te dienen en te delen, zoals hij het heeft voorgedaan.
Amen